

ТАҚРИЗИ

**роҳбари илмӣ ба рисолаи илмӣ–таҳқиқотии Сатторов Қобилҷон
Абдулҳакимович дар мавзуи «Назорат ва идоракунии тайёрии касбии
донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ
дар шароити муосир» аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи
таҳсилоти касбӣ (13.00.08.03 – Назария ва методикаи таълими фанҳои
математикӣ (таҳсилоти касбӣ))**

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Зарурати таҳқиқи мавзӯ бо он асос
меёбад, ки баланд бардоштани сифати таълиму таҳсилот, инчунин,
назорат ва идоракунии тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика
ба мақсаду ҳадафҳои низоми маорифи кишвар ва барномаҳои давлатии
соҳа «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои
давраи то соли 2030»[151], эълон гардидани солҳои 2020-2040 «Бистсолаи
омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму
маориф»[111] мувофиқ мебошад. Ҳамзамон, «...дар шароити муосир
нақш ва мақоми илмҳои дақиқ, бахусус, математика назаррас буда, он
барои омӯзиши фанҳои дигари бахши табиатшиносӣ аҳаммияти калидӣ
дорад ва чун манбаи бозғайнимод ба шумор меравад»[137, с. 116].

Ин нуқтаро Пешвои муаззами миллат зимни ироаи Паёми навбатӣ
28.12.2023 чунин асоснок намудаанд: «...омода кардани кадрҳои
баландихтисоси омӯзгорӣ, боз ҳам баланд бардоштани сифати таълим,
эътибори ҷиддӣ додан ба омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар тамоми зинаҳои
таҳсилот, илмҳои дақиқ, риёзӣ ва табиӣ вазифаи муҳимтарини роҳбарону
масъулини соҳа ва аҳли маориф мебошад»[113].

Илова бар ин, донишҷӯ-омӯзгори ояндаро мебояд зимни фаъолияти
касбии худ ҳамчун кафили ногустастанӣ, ҳамоҳангӣ ва ҳамгироии
таълиму тарбия фаъолият намуда, дар таъмини самаранокии раванди
таълим, тайёрии касбии муҳассилин масъул бошад.

Муҳиммияти мавзуи таҳқиқотӣ бо як қатор омилҳои дигар низ асоснок мегардад. Чунончӣ аз таҳлилу мушоҳидаҳо бармеояд дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ норасогии омӯзгорони математика ба мушкилоти мубрами рӯз табдил ёфтааст. Махсусан, тамоюли марказшитоб касб кардани кӯчиши омӯзгорон аз деҳот ба шаҳр, бо туфайли маоши нокифоя ба муҳочират рафтани онҳо, адами хизмат дар сафи қувваҳои мусаллаҳ қарор гирифтани онҳо ва ғайра яке аз омилҳои асосӣ мебошад. Илова бар ин, сарфи назар аз низоми таълим ва таҳсилот, хусусан, таҳсилоти фосилавӣ, ки аз соли 2017 ба роҳ монда шудааст, ба дониш, малака ва сатҳи тайёрии касбии омӯзгорони математика таъсири манфӣ расонида истодааст. Мувофиқ набудани нақшаву барномаҳои таълимӣ-таҳсилотӣ дар МТОК ва дар нақшаҳои таълимӣ пайдарҳам нагузоштани фанҳои тадрисшаванда аз тарафи масъулон ба сатҳу сифати таҳсили донишҷӯён-омӯзгорони оянда бетаъсир нест. Аз ин ҷост, ки бе тайёри ва омодагии касбӣ ба фаъолияти омӯзгорӣ ворид гардидани хатмкунандагони МТОК, хусусан, равияи математикӣ, ба он оварда расонидааст, ки заминаи донишҳои математикӣ дар хонандагону довталабон коста гардидааст.

Ба талаботи замон мувофиқ гардонидани тайёрии касбии донишҷӯён-омӯзгори ояндаи самти математика дар сурате ба миён меояд, ки методҳои фаъоли таълимӣ ба мазмун ва мундариҷаи воситаҳои таълим мувофиқ бошад. Чунин муқаррарот аз он вобастагӣ дорад, ки дар тайёрии касбии донишҷӯ-омӯзгори оянда мазмуну мундариҷаи нақшаву барномаҳо аҳаммияти асосӣ ва муҳим доранд, зеро, дар шароити барзиёдии маводи таълимии назариявӣ муайянсозии роҳҳои нави фаъолгардонии раванди таълим бо истифодаи ТИК ба баланд бардоштани тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар шароити муосир талаботи асосӣ мебошад.

Асосҳои методии тайёрии касбии донишҷӯёнро дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ методҳои гуногуни фаъоли таълимӣ вобаста ба мазмун ва мундариҷаи фанҳои тадрисшаванда ташкил медиҳад. Нақши

асосиро дар баланд бардоштани донишҳои тахассусии донишҷӯён тадриси фанҳои тахассусӣ мебозад. Инчунин, раванди низоми таълим, мувофиқ гардонидани мазмун ва мундариҷаи нақша ва барномаҳои таълимӣ ба барномаҳои таҳсилоти, пайдарҳамии фанҳои таълимӣ ба баланд бардоштани сифати тайёрии касбӣ ва мукаммалии донишҳои тахассусии донишҷӯёни самти математика муассир мебошанд.

Ҳамин тавр, бо дарназардошти зарурати гуфтаҳои боло, таҳқиқи асосҳои назариявии назорату идоракунии тайёрии касбӣ ва методии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ муҳим ва саривақтӣ ба ҳисоб меравад.

Дар таҳқиқоти худ роҳҳои назорат ва идоракунии дар баланд бардоштани тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ масъалаи аввалиндараҷа ба ҳисоб меравад мавриди баррасӣ қарор додем.

Сатторов Қобилҷон Абдулҳакимович соли 2015 Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ – ро аз рӯйи ихтисоси математика хатм намуда, солҳои 2015 -2023 ассистент, аз соли 2023 то инҷониб муаллими калони кафедраи математика ва методикаи таълими он, аз соли 2024 то инҷониб мутахассиси пешбари раёсати таълими Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ фаъолият намуда истодааст.

Сатторов Қ. А. кори илмӣ–таҳқиқотии хешро аз соли 2022 мавриди таҳқиқ қарор дода, диққати ӯро бештар ҷабҳаҳои назорат ва идоракунии тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ дар шароити муосир ҷалб намуд.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия–диссертатсия аз муқаддима, се боб, тавсифи умумии таҳқиқот, ҳафт зербоб хулосаҳои умумӣ, натиҷаҳои илмӣ–таҳқиқотӣ, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо, номгӯи адабиёт, феҳристи сарчашмаҳои истифодашуда, ва аз феҳристи интишороти илмии доктараб иборат буда, фарогири 191 саҳифаи матни компютери мебошад. Диссертатсия бо матни Microsoft Word хуруфчини

шуда, иборат аз 28 диаграмма, 21 чадвал ва 174 номгӯи адабиёт мебошад.

Дар муқаддима мубрами мавзӯи таҳқиқи диссертатсионӣ асоснок карда шуда, дараҷаи омӯзиши масъалаи илмӣ арзёбӣ гардида, объект ва мавзӯи таҳқиқ, ҳадаф ва вазифаҳои он, асосҳои назарӣ ва методологӣ, наҷғониҳои илмӣ, аҳаммияти назарявӣ ва амалӣ муайян карда шудаанд.

Боби аввали диссертатсия **“Асосҳои назариявӣ - методии назорат ва тайёрии касбии донишҷӯёни математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ”** номгузорӣ шуда, аз ду зербоб иборат буда, ба омӯзиш ва таҳлили адабиёти илмӣ ва педагогиву психологӣ вобаста ба мавзӯи таҳқиқот бахшида шудааст, ки заминаҳои назариявӣ-методологӣ таҳқиқот маҳсуб меёбад.

Боби дуюми диссертатсия **“Таҳлили вазъи кунунии таълим ва сатҳи тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”** номгузорӣ шуда аз 2 зербоб иборат мебошад. Дар он вазъи таълими курси математика мавриди таҳлил, санҷиш ва назарпурсии донишҷӯён дар ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ва ДДБ ба номи Носири Хусрав қарор гирифт. Бо мақсади муайян намудани сатҳи дониши таҳассусии донишҷӯён (11 савол) ва пурсишномаи анкетавӣ ҷиҳати муайян намудани вазъи тайёрии касбии онҳо дар шароити муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ (12 савол) ва давраи донишҷӯӣ (27 савол) гузаронида шуд.

Боби сеюми рисолаи илмӣ-таҳқиқотӣ ба таҳлили «Назорат ва идоракунии тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» равона гардидааст, ки он аз се зербоб иборат мебошад.

Рушди таҳсилоти олии касбӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир бо ҳамоҳангӣ ба фазои таҳсилоти ҷаҳонӣ майл дорад. Ҳамамон, яке аз самтҳои асосии рушди соҳаи маориф ва иқтисодиёти кишвар мебошад. Дар ин замина, бо мақсади баланд бардоштани тайёрии касбӣ

ва сатҳу сифати таълими донишҷӯён ҳамкорихои байналмилалӣ байни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ – и дохил ва хориҷи кишвар ба роҳ монда шуда истодааст. Илова бар ин, барои рушди таҳсилоти олий, хубтар намудани донишҳои тахассусӣ ва тайёрии касбии донишҷӯён, махсусан, донишҷӯёни самти математика бояд дар байни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ – и дохилӣ ва хориҷӣ табодули академии донишҷӯён дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда шавад.

Тамоюлот ва тағйироти баамаломата дар ҳаёти сиёсӣ ҷамъиятии мамлакат зарурати коркарди муносибат ва равишҳои навро дар масъалаи ташаккули иқтисодӣ ва эҷодии шахсият на танҳо дар соҳаи истеҳсолот, балки дар низоми маориф ва муассисаҳои таҳсилоти олий низ ба вуҷуд овард. Норасогии кормандони тахассусӣ, аз ҷумла, омӯзгорон ва адабиёти мувофиқи таълимии бахши математика дар муассисаҳои таълимӣ эҳсос мешавад.

корҳои озмоишӣ-педагогӣ барои баланд бардоштани тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика, коркарди усулҳои нави таълим зимни истифодаи технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ ва татбиқи низоми босалоҳият натиҷагирӣ карда шуд. Корҳои озмоишӣ-педагогӣ дар ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ва ДДБ ба номи Носири Хусрав дар 3 марҳила сурат гирифт. Ҳар як марҳилаи санҷиш тибқи пурсишнома бо дарназардоти азхудкунии маводи таълимӣ аз фанни алгебра ва назарияи ададҳо вобаста ба солҳои таҳсил сурат гирифта, озмоишҳои педагогӣ дар байни донишҷӯёни курсҳои якуми ихтисоси математика ҳамчун гурӯҳҳои озмоишӣ (ГО) ва ихтисоси математикаи амалӣ ҳамчун гурӯҳҳои назоратӣ (ГН) (шумораи умумии донишҷӯён дар ҳар як гурӯҳ 24 нафар) гузаронида шуд.

Унвонҷӯ ҳамчун муҳаққиқи масъулиятшинос ва эҷодкор имтиҳонҳои ҳадди ақали нозмадиашро бо муваффақият супоридааст.

Натиҷаҳои ба даст омадаи диссертатсия дар ҷаласаю семинарҳои илмӣ, конференсияҳои илмӣ-назариявӣ донишгоҳӣ, конференсияҳои

илмӣ–назариявии ҷумҳуриявӣ ба байналмилалӣ мавриди арзёбӣ қарор гирифтааст. Алалхусус, унвонҷӯ бо мақсади баланд бардоштани тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика раванди таълими фанни алгебра ва назарияи ададҳоро дар гурӯҳҳои назоратӣ аз рӯйи таълими низомӣ анъанавӣи кредитӣ ва дар гурӯҳҳои озмоишӣ таълими фанни мазкур мутобиқ бо таълими босалоҳият мавриди баррасӣ қарор дод. Омӯзгороне, ки дар гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ дарс медиҳанд, маводи таълимӣ-методӣ аз зумраи силлабус, дастуру воситаи таълимӣ, китобҳои дарсӣ, рӯнамоҳо, адабиёт, бонки лексия, саволномаҳои тестӣ ва намунаи кори мустақилона вобаста ба низомӣ таълими босалоҳият дастрас карда шуд.

Мақолаҳои илмӣ методӣи нашрнамуди Сатторов Қ.А. 10–номгӯйро дар бар мегиранд, ки дар онҳо мундариҷаи асосӣи диссертатсияро инъикос ёфтааст, аз ҷумла 2–дастури методӣ, 4–мақолаи тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионӣи назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионӣи Федератсияи Россия, 4–мақолаи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ.

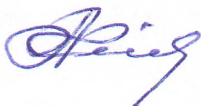
Сатторов Қ.А. дар байни ҳамкорон ва донишҷӯён сазовори обрӯ ва эътибори хоса мебошад. Дар давраи омодаسازی диссертатсия муҳаққиқ теъдоди зиёди адабиёти илмӣ, педагогӣ, психологӣ, риёзӣ, таърихӣ ва математикиро оид ба мавзӯи баррасишаванда омӯхта, мустақилона таҳлил намудааст.

Хулоса, диссертатсияи Сатторов Қ.А. дар мавзӯи “Назорат ва идоракунии тайёрии касбии донишҷӯёни самти математика дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ дар шароити муосир” ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июли соли 2021, №67) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионӣи назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 марти соли 2021, №3) ҷавобгӯ буда, ҷиҳати сазовор гардидан ба дараҷаи илмӣи номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси

гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.03 – Назария ва методикаи таълими фанҳои математикӣ (таҳсилоти касбӣ)) барои ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

Роҳбари илмӣ:

д.и.п., профессор

Сатторов А.А.

Суроға: 735140, ш. Бохтар, маҳалаи Хатлон, бинои 9, хучраи 9.
Тел: (+992) 987 – 67 – 57 -73, почтаи электронӣ: asattorov50@mail.ru.

Имзои Сатторов Абдурасул Эшбековичро – ро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДБ ба номи Носири Хусрав

Исозода Т.И.

Суроға: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Хатлон, ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ, 67

Тел.: (+992-833-22) 2-54-81

E-mail: bgu-1978@mail.ru

« 30 » 04 соли 2025